

TORBÁGYI PÉTER

Magyar leánykereskedelem Latin-Amerikában

A XIX. században a tengerentúlra meginduló modern európai kivándorlási mozgalmakat alapvetően a megnövekedett európai agrár-munkaerőfelesleg kivándorlásának, illetve a viszonylag gyengén lakott amerikai kontinens szívóhatásának találkozásával lehet jellemezni. Emellett azonban természetesen az egyes kibocsátó és befogadó országok esetében számos olyan faktoralis is számolni kell, mely ezt a migrációs folyamatot pozitív vagy negatív értelemben befolyásolta.

A közlekedési, klimatikus, politikai és gazdasági okok mellett fontos szempontot jelenthettek az egymásról kialakított gondolkodásmód és a nyomában kialakuló hamis vagy többnyire túlzó tapasztalatokra épülő nemzeti sztereotípiák. Külön jelentőséget kapott mindez a modern népvándorlási mozgalom magyar ágának megindulásakor, hiszen ezzel egy időben a kor latin-amerikai gondolkodására komoly hatást gyakorló, Domingo Faustino Sarmiento és Juan Bautista Alberdi nevével fémjelzett romantikus generáció gyakorlatilag újraértelmezte az állam viszonyát a függetlenség első pillanatától napirenden lévő bevándorláshoz. Ők ugyanis az amerikai példa alapján a „gobernar es poblar”, vagyis „kormányozni annyit tesz, mint benépesíteni” mottónak megfelelően az ország fejlődését a lakatlan területek betelepítésében, és ezzel együtt a gazdaság vérkeringésébe való bevonásban látták. De ők ezzel egy időben nem csupán a mennyiségi, hanem a minőségi bevándorlást is támogatták, melynek elemeit, elképzelésük szerint, az indián, mesztic és spanyol „faj” ellensúlyozásaként, Nyugat- és Észak-Európa szabad és iparosodott népei adták volna.¹ Ebből a szempontból tehát Európa egyik fele komoly előnnel rendelkezett, hiszen a kor gondolkodói által felvázolt nemzeti jellemük pozitív színezetet kapott, míg az ebben az időben formálódó kelet-közép-európai nemzetállamokkal kapcsolatban nem volt, vagy csak homályos képük lehetett.

Maga Alberdi például már 1871-ben kétféle Európáról beszélt, melyben vélhetőleg ez a régió Dél-Európával együtt, Latin-Amerikához hasonló, egyfajta wallersteini periféria övezetet alkot, ahogy ez a következő szövegrészből is kiderül: „A telepítés egy új ország oktatása és civilizálása, amennyiben dolgoz, becsületes, intelligens és civilizált, azaz művelt bevándorlókkal telepítik be. De a telepítés a leggazdagabb és legegészségesebb föld elrothasztása, megrontása, butítása és elszegényítése, ha Európa elmaradott és romlott bevándorlóival népesül be. Bár Európa az, ami a legcivilizáltabb a földön, mégsem minden

¹ Anderle Ádám: *Nemzettudat és kontinentalizmus Latin-Amerikában a XIX–XX. században*. Budapest, 1989. 81–82.

civilizált, ami európai. Európa méhében, a legkiválóbb fővárosai csillogása alatt, sok millió vadembert és zsványt oltalmaz.”²

Ezt a vonalat viszik tovább a következő generáció naturalista képviselői is, akik Eugenio Cambacereshez hasonlóan a bevándorlás kapcsán főként az olaszok alsóbbrendűségéről beszélnek. De említhetnénk itt a kor bevándorlással kapcsolatos prózájának egyik első és legkiemelkedőbb művét, Juan Antonio Argerich *Ártatlanok vagy bűnösök* című regényét is, melynek előszavában világosan szembehelyezkedik a túlnyomó többségében dél- és kelet-európai bevándorlással: „...nyíltan és határozottan ellenzem az alsóbbrendű európai bevándorlást, katasztrofálisnak tartom azon célokat tekintve, melyért az Argentin Köztársaságnak lehetősége nyílik és köteles is törekednie.”³

Érdeemes megvizsgálni, hogy ezen, Európa egyik felére vonatkozó, általánosító megállapítások mellett, miként látták a magyarokat, és milyen sztereotípiák alakultak ki róluk, hiszen a szűk körű elit által felvázolt nemzeti jellem nem feltétlen kellett, hogy egybeessenjen a kollektív produktumként jelentkező nemzeti sztereotípiákkal, igaz, kétségtelen köztük egyfajta kölcsönhatás.

A formálódó magyarságkép pozitív megítélését erősíthették Magyarország bányatechnikai kutatások terén elért eredményei, melyeket elismervén a selmecbányai akadémiára több szakember, köztük a nagyhírű d’Elhuyar testvérek is ellátogattak. Sőt, ezen látogatások és az állandó kapcsolat hatására német kollégáik mellett magyar szakemberek is Latin-Amerika minden fontosabb bányarégiójába eljutottak a XIX. század folyamán.

Ugyanígy hatással lehettek, főleg nemzeti jellegünk megítélésére, az 1848/49-es magyar szabadságharc és forradalom hírei, melyet a nemrég függetlenedett, illetve függetlenségükért küzdő országok általában rendkívüli szimpátiával fogadtak, már csak azért is, mert az eredeti hírforrásként szolgáló francia, angol és amerikai sajtó is hasonlóképpen tett. Talán ennek is köszönhető, hogy 1849 vége felé Mexikóban olyan, minden valóság-alapot nélkülöző hírek kaptak lábra a sajtóban, hogy 12 000 magyar szabadságharcos kíván az országban letelepedni.⁴ Bár ez természetesen nem így történt, mégis, a szabadságharc bukását követően egy jóval kisebb számú, de képzett csoport Latin-Amerikában próbált szerencsét, ahol közülük többen komoly hírnevet vívtak ki maguknak.⁵

Azonban a magyarokról alkotott benyomás korántsem volt ennyire egyértelmű, ugyanis a XIX. századi földműves-kivándorlási mozgalmak megjelenése előtt két másik csoport tagjai is nagy számban érkeztek Latin-Amerikába, ráadásul a róluk kialakult kép sokkal inkább rányomta bélyegét az ekkoriban formálódó nemzeti sztereotípiák magyar megfelelőjére.

Döntő befolyással volt a korabeli latin-amerikai társadalom formálódó magyarságképére a XIX. század elején kibontakozó, és a századfordulón tetőfokára jutó dél-, kelet- és közép-európai cigány bevándorlás. Ezt mi sem bizonyítja jobban annál, hogy a leg-

² Alberdi, Juan Bautista: *Peregrinación de luz del día, o, viaje y aventuras de la verdad en el nuevo mundo: Viaje y aventuras de la verdad en el nuevo mundo*. Buenos Aires, 1916. 23–24.

³ Argerich, Antonio: *Inocentes ó culpables*. Buenos Aires, 1884. 4.

⁴ *El Siglo Diez y Nueve, México*, 1849. 10. 11. 1.; *Registro Oficial Durango*, 1849. 12. 04. 1. és González Navarro, Moisés: *Anatomía del poder en México*. México, 1983. 82.

⁵ Anderle Ádám: A 48-as magyar emigráció és Narciso López 1851-es kubai expedíciója. In: *Századok*, 1973/3. 687–709. és Torbágyi Péter: 1848/49-es magyar emigránsok Mexikóban. In: *Századok*, 2002/6. 1411–1422.

inkább elterjedt sztereotípiá Latin-Amerika-szerte a nomád cigányokkal azonosította a magyarokat, hasonlóan ahhoz, ahogy az oroszokat és lengyeleket zsidóknak, a szíreket és libanoniakat pedig törököknek tartották.⁶ Ez az összemosás olyannyira igaz volt, hogy a XIX. század végére az uruguayi törvénykezés nyelvében is elterjedt ez a szóhasználat, és az 1890. június 19-én megjelenő 2096. számú első átfogó bevándorlási törvény 27. cikkelyében a cigány bevándorlás tiltásánál már a következőképpen fogalmaztak: „Ugyanígy tiltva marad az ázsiai, az afrikai és az általában magyarokként, vagy csehekként ismert személyek bevándorlása a Köztársaságba”.⁷

De nemcsak a fent említett, 1932-ig érvényben lévő, és így sok ezer ideérkező magyar bevándorlásának elvi tiltását elrendelő uruguayi jogszabály volt az egyedüli példa arra, hogy a törvénykezés nyelvégig jutott ez a névcsere. Így történt ez Guatemalában, illetve Salvadorban is, ahol az 1927-es törvény szövege „a cigányok, akik »magyarokként« is ismertek az országban” meghatározást alkalmazta. Mexikóban pedig az „hungarók” bevándorlását tiltó, 1931. május 19-én megjelent bevándorlási törvény előzményeként, 1929-ben körlevelet bocsátott ki a kormány, melyben felkérte az illetékes területi hatóságokat, hogy kiutasításuk végett írják össze a Mexikói Egyesült Államok területén élő „nagy számú magyar, osztrák-magyar, görög stb. törzseket, melyek tagjai csalárd módon jutottak az országba, nélkülöznek mindenféle állandó lakhelyet, állandó helyhez kötött üzlettel nem rendelkeznek”.⁸

A másik csoport, mely hatással lehetett a formálódó magyarsággépre, a XIX. század második felében virágzásnak induló tengerentúli leánykereskedelem révén Magyarországról Latin-Amerika nagy kikötőibe kicsábított lányok, az „hungarók” voltak. Ugyanis az első földműves bevándorlóknak kezdetben azzal kellett szembesülniük, hogy a magyar név sok helyütt nem a korábban érkezett pionír társaik révén vált ismertté, hanem a kontinenst átszelő vándorlásai során fel-feltűnő „hungarókon” és az éjszakai élet „hungaráin” keresztül.⁹

A XIX. század második felében kibontakozó új vagy modern kori vándormozgalmak fő célországai az Amerikai Egyesült Államok volt, de emellett a század utolsó évtizedeiben egyre többen érkeztek a latin-amerikai államokba is. Ennek háttérében egy igen fontos változás állott. Nevezetesen az, hogy az Amerikai Egyesült Államok és Északnyugat-Európa peremvidékei közti „push and pull” típusú kivándorlási folyamat nagymértékben vesztett intenzitásából. Ugyanis a kedvező gazdasági folyamatok hatására a századfordulóra az észak- és nyugat-európai kivándorlás jelentősen visszaesett, míg a szintén gazdasági, illetve az ebből fakadó társadalmi okokra visszavezethetően az Amerikai Egyesült Államok felvevőképessége csökkenni kezdett.

Mindez két alapvető változást eredményezett a nemzetközi vándormozgalmakon belül. Egyrészt a fent említett változások hatására a nemzetközi kivándorlási mozgalmak összetétele átalakult. Míg, ahogy azt már említettük, a kezdeti időszakban az észak- és nyugat-európai nemzetek adták az Európából kivándorló mozgalom legnagyobb tömegét, ad-

⁶ Torbágyi Péter: Magyar-cigány kivándorlás Latin-Amerikába. In: *A láthatatlan nép. Cigányok az Ibériai-félszigeten és Latin-Amerikában*. Szeged, 2008. 43–53.

⁷ *Colección de leyes usuales de la República Oriental del Uruguay*. Montevideo, 1894. 451.

⁸ Archivo General de la Nación (Mexikóváros), Dirección General de Gobierno 2.362.2(29)123.

⁹ Az húngaro (ejtsd: ungaro), melynek nőnemű alakja az húngara (ejtsd: ungara), a spanyol nyelvben a magyar szó megfelelője. Más nyelvek, így a magyar is ezt az alakot hangsúlyjelzés nélkül húngaro és húngara formában vette át.

dig a század vége felé ez a kivándorlás jelentős mértékben visszaesett, és helyét a délkelet-európai peremvidékekről történő kivándorlás vette át. Ez az az időszak, amikor az Osztrák-Magyar Monarchia és egyben Magyarország területéről kiinduló tengerentúli kivándorlási mozgalmak is hirtelen felerősödtek.

A dél- és kelet-európai új kivándorlók zöme, többek között a közlekedési lehetőségek fejlődésének köszönhetően, már nem az új élet kezdésének gondolatával vágott neki az útnak, hanem inkább a mezőgazdaságon belül mutatkozó foglalkoztatási problémák okozta egzisztenciális gondok kezelésére. Ezen esetekben gyakran nem egész családok, hanem csak azoknak munkaképes, fiatal férfi tagjai vándoroltak ki, hogy onnan segítsék a hátrahagyott otthoniakat, illetve hogy pár évi munka után visszatérjenek családjukhoz.

Így történhetett meg, hogy a Buenos Airesbe érkezett bevándorlóknak 1857 és 1860 között 19,5%-a, 1861 és 1870 között 23,5%-a, 1871 és 1880 között 29,6%-a, és végül 1881 és 1890 között 30,5%-a volt csupán nő.¹⁰ Ennek hatására a keleti partvidék nagy városaiban a férfi lakosság aránya rendkívüli mértékben megnövekedett, melyre az európai leánykereskedők is egyre inkább felfigyeltek, és rövid időn belül Alexandria, Konstantinápoly mellett az európai kivándorlás útvonalát követve, New York, Recife, Salvador de Bahía, Rio de Janeiro, Santos, Montevideo és Buenos Aires kikötői váltak az európai leánykereskedelem fő célállomásaivá. Ennek a kereskedelemnek pedig mind lebonyolítói, mind elszenvedői főként a kelet-európai, az orosz, lengyel és magyar zsidóság köréből kerültek ki. Közülük is az „úttörők” a magyarok voltak.

A leánykereskedelem sem a Magyarország, sem az osztrák birodalom egyéb részein nem számított újkeletű iparágak, mégis a Bach-korszak végét követő időszak az, mikor virágkorát élte, és ezzel együtt maga Pest is a nemzetközi leánykereskedelem egyik fővárosává lett. Főként keleti és déli irányba folyt ez a kereskedelem, melynek felfuttatásában jelentős szerepet vállalt két, a nemzetközi irodalomban is jegyzett magyar kerítőnő, a Deák téri Herzl kávéházban a zsidó családok házassági piacát vezető Grosszmann vagy Grossman Sára, alias a „török nő”, és egy bizonyos Lucky Sarah, aki feltehetőleg azonos a hatóságilag engedélyezett pesti cseléd- és állásközvetítőt működtető Witzelberger Sárával.¹¹ A forgalom intenzitására jellemző, hogy a frissen alakuló magyar belügyminisztérium már 1869-ben két rendeletében is kénytelen volt fellépni az Oszmán Birodalom részeit, Moldvát, Havasalföldet, Szerbiát és Egyiptomot, illetve Kelet-Indiát érintő leánykereskedelemmel szemben.¹²

Ezzel egy időben azonban nyugat felé is megindult a kereskedelem. Egyes adatok szerint már 1864-ben az osztrák hatóságok látókörébe került egy magyar bűnszervezet, melynek tagjai fiatal lányokat közvetítettek Rotterdamban keresztül a tengerentúlra.¹³ New

¹⁰ Cúneo, Dardo: *Inmigración y nacionalidad*. Buenos Aires, 1967. 36–37.

¹¹ Bristow, Edward J.: *Prostitution and prejudice: the Jewish fight against white slavery, 1880–1939*. Oxford, 1982. 68. és Miklóssy János: A budapesti prostitúció története. 1989, Budapest. 51. és 84.

¹² 1869. 10. 02. napján kelt 3390 BM sz. rendelet a fiatal nőszemélyek keletre utazásának megakadályozása tárgyában. Lásd: *Magyarországi rendeletek tára, 1869*. Pest, 1872, 812–816. és 1869. 10. 06. napján kelt 7012 BM sz. körlevél, a Kelet-Indiában szerencsét keresők nyomorult állapotáról. Lásd: *Magyarországi rendeletek tára, 1869*. Pest, 1872, 820–821.

¹³ Trochon, Ivette: *Las rutas de Eros: La trata de blancas en el Atlántico Sur: Argentina, Brasil y Uruguay (1880–1932)*. Montevideo, 2006. 35. és 48.

Yorkot, az európai bevándorlás újvilági kapuját is hamar behálózták kelet-európai társakkal együtt a magyar leánykereskedők, akik közül külön kiemelendő, a leánykereskedéssel foglalkozó nemzetközi szakirodalom által is jegyzett Hertz Rosie neve, aki prostituáltként kezdte, majd az összegyűjtött pénzből saját vállalkozást indított. Rövid időn belül számos bordélyház került az ekkor már Mother Hertzként emlegetett magyar kezére, aki ennek, és a később beindított ingatlanvállalkozásainak köszönhetően a Lower East Side egyik leggazdagabb és befolyásosabb asszonyává vált.¹⁴

A sors fintora, hogy egy feltevés szerint Latin-Amerikára éppen a már korábban említett 1848/49-es vagy más néven Kossuth-emigráció egyik prominens személyisége, a Manuel de Rosas volt argentin államelnök unokahúgával házasodott és Buenos Airesben letelepedett Czetz János honvédtábornok hívta fel a magyar leánykereskedők figyelmét, mikor az 1867-es pesti napilapokban megjelentetett beszámolóiban kitért arra is, hogy a véleménye szerint a fényes jövő elé néző Argentína területén akkoriban a nők aránya igen alacsony volt.¹⁵ Erre figyelte fel Auerbach Dávid, aki Buenos Airesben terepszemlélt tartva, bátyja, a pesti Lázár utcai nyilvánosház tulajdonosának segítségét kérte egy nőszállítmány megszervezéséhez. Bár ő nem sokkal ezután tengerbe veszett, bátyja egyik ügynöke, Hirskovics vagy Hirskovits Leib tizenkét, saját gyermekeként bejegyzett lánnyal megérkezett Buenos Airesbe, ahol őket hatalmas haszonnal, gyorsan, feltehetőleg tehetős birtokosokhoz férjhez is adta. Később Hirskovits négyszer-ötször megismételte az utat, és „unokahúgait” is sikerrel kiházasította. A jól jövedelmező vállalkozásnak egyszer csak vége szakadt, mert egy idő után Hirskovits elfelejtette az idősebbik Auerbachnak a ráeső részt kifizetni. Ettől függetlenül a témával foglalkozó nemzetközi irodalom a modern kori latin-amerikai leánykereskedelem első vállalkozásaként tartja számon Hirskovits házasságközvetítő útjait.¹⁶

Sikerükön felbuzdulva több hasonló vállalkozás indult Latin-Amerika-szerte, melyek azonban egyre inkább az általuk nyitott nyilvánosházak közönségét látták el örömlányokkal. Közülük ismertté vált Weissman Adolf aradi leánykereskedő, aki Hönig Adolffal és Hibler Juannal az 1870-es évek elején tette át székhelyét Alexandriából Buenos Airesbe. Itt mindegyikük saját nyilvánosházat nyitott, és oda szülőföldjükről fiatal lányokat hamis ígéretekkel csábítottak ki. 1875-ben azonban Weissman Adolf több mint két tucat tagból álló bűnszervezete, mely Buenos Airesben és Montevideóban kereskedett leányokkal, lebukott Magyarországon, és így, tekintve, hogy már más európai országokban is meggyűlt a hatóságokkal a baja, visszavonult, és inkább a Buenos Aires-i Artes utcai kávézó, játéktér és nyilvánosház vállalkozását legális keretek közt igazgatta.¹⁷ Tehette ezt azért, mert ugyanezen évben Buenos Aires egy rendeletben legalizálta a nyilvánosházak működését.

¹⁴ Josleit, Jenna Weissman: *Our Gang: Jewish Crime and the New York Jewish Community, 1900–1940.* 47–48. és Trochon: *Las rutas...* 29.

¹⁵ Miklóssy: *A budapesti prostitúció...* 75.

¹⁶ Kemény, Julius: *„Hungara” Ungarische Mädchen auf dem Markte.* Budapest, 1903. 63–67.; Bristow: *Prostitution and prejudice...* 112.; Guy, Donna J.: *Sex and Danger in Buenos Aires.* Lincoln, 1991. 5. és Miklóssy: *A budapesti prostitúció...* 75–77.

¹⁷ Trochon: *Las rutas...* 85.; Guy, Donna J.: *Sex and Danger in Buenos Aires: Prostitution, Family, and Nation in Argentina.* Lincoln, 1991. 5. és Guy, Donna J.: *El sexo peligroso. La prostitución legal en Buenos Aires, 1875–1955.* Buenos Aires, 1994. 5.

Argentína és Uruguay mellett Braziliában is korán megjelentek a magyar és kelet-európai leánykereskedők, igaz, itt a portugál és francia társaik mellett nem nyertek túl nagy teret. Ennek ellenére már 1875-ben a *Kelet* című újság olvasóit figyelmeztette, hogy az országba riói ügynökök érkeztek, kiknek üzérkedésével szemben az osztrák hatóságok mindent megtettek.¹⁸ A cikkből nem derül ki, hogy az ügynökök magyarok voltak-e, annyi azonban biztosnak tűnik, hogy Rio de Janeiróban ők alapították az első kaftános társaságot, mely jelzót, hagyományos öltözetük után, Latin-Amerika szerte döntő többségében zsidó, kelet-európai leánykereskedőkre használták. Ellenük irányult az a rendőri akció is, melynek során 1880-ban a brazil hatóságok a 26 vezető kaftánost kiutasították az országból.

De míg kezdetben a kaftánosok között a magyaroké volt a vezető szerep, addig a nyolcvanas évektől azt a lengyelek vették át. 1906-ban ők alapították a Varsó Kölcsönös Segítő Társaságot, mely később a lengyel követ tiltakozására Zwi Migdala változtatta nevét. E szervezet nagyságára jellemző, hogy 1929-re 500 tagot számlált, kik 2000 nyilvános ház 30 000 prostituáltja felett rendelkeztek.¹⁹

Bár a magyarok ezzel jelentősen visszaszorultak a piacról, továbbra is jelen maradtak, melyet mi sem bizonyít jobban annál, hogy 1913-ban egy visszavonult rendőrtiszt, Laurentino C. Mejias könyvében a Buenos Aires-i városvezetést azzal gyanúsította meg, hogy a magyar és lengyel leánykereskedőkkel szemben nem akar hatékonyan fellépni.

Közben az egyre intenzívebb leánykereskedelem révén a latin-amerikai nyilvános házakba került magyar táncos lányok és prostituáltak száma is folyamatosan nőtt. Sőt még olyan országokba is eljutottak, melyeket az európai bevándorlás nem igazán érintett. Így történt ez azzal a 26 fős, többek között magyar lányokból álló táncsoporttal, mely 1873-ban Mexikóba látogatott.²⁰

Mindezen esetek hatására a spanyol köznyelvben az hungara, majd később a polaca²¹ szó jelentése mindinkább átalakult és mögöttes jelentést kapott. A kor egyik legjelentősebb bevándorlással kapcsolatos regényébe, a korábban már említett *Ártatlanok és bűnösök*be, melyben Antonio Argerich az európai bevándorlás ellen emelt szót, a magyarokat egy nyilvános ház spanyolt törve beszélő, és ezért a körülötte történő eseményeket követni nem igazán tudó prostituált, Mária személyében emelte be.²² Egy évvel később *A prostitúció Buenos Airesben* című 1885-ös rendőri jelentés pedig a következőképpen fogalmazott: „Nem létezik közöttünk az argentin prostitúció, hanem csak egy »importált« prostitúció. (...) A francia prostitúció is eltűnt, ma nem létezik más, mint lengyel, magyar és kisebb számban német lányok.”²³

Bő egy évtizeddel később a Caras y Caretas argentin hetilap 1899-es *A bevándorlás* című cikke Buenos Aires kikötőjét egy bevándorlókat szállító hajó érkezésének órájában

¹⁸ Szakács János: A leányzó fekvése. In: *Erdélyi Napló*, 2002. 12. 17.

¹⁹ Glickman, Nora: *The Jewish White Slave Trade and the Untold Story of Raquel Liberman*. New York, 2000. 6–7.

²⁰ González Navarro, Moisés: *Los extranjeros en México y los mexicanos en el extranjero, 1821–1970*. 2. vol. México, 1993. 49.

²¹ A polaca szó a spanyol és a portugál nyelvben a lengyel szó megfelelője.

²² Argerich: *Inocentes...*

²³ Pareja, Ernesto M.: *La prostitución en Buenos Aires: Factores antropológicos y sociales, su prevención y represión, policía de costumbres*. Buenos Aires, 1937. 62.

mutatta be, és egy magyar lány fényképével illusztrálva említést tett arról is, hogy az érkező férfiak közt általában sápadt és meggyötört, de ugyanakkor erősen kifestett asszonyok tűnnek fel nagyszámú gyermekük kíséretében. Az hungara szó táncosnő-prostituáltként használt jelentését erősíthették a nyilvánosházak olyan elnevezései is, mint a magyar lányokkal kereskedő báró Fernando von Weismann La Húngara vállalkozásáé, vagy a századfordulós Montevideo leírásában szereplő Las Húngaras nevű bordélyé.²⁴

Bár a brazil sajtóban és irodalomban az hungara szó nem kapott hasonló jelentést, mégis többek között olyan neves író, mint Lima Barreto is említést tesz könyveiben a magyar prostituáltak Rio de Janeiro-i jelenlétéről.²⁵

Mindennek köszönhetően az hungara szó Latin-Amerika szerte egyre inkább a táncosnő-prostituált szinonimájává vált, ahogy ez egy 1907-es magyar cikkből is kiderül: „A világra szóló hírnévre emelkedett »magyar« asszonyokról van szó. És arról az átkozott malheur-ról, hogy a mi magyar asszonyaink, a szépek, az okosak, a jók, a világ első asszonyai minden néven nevezendő tiszteletre-méltóságuk és derékségük mellett a világ színpadán – bocsánat, de egyszer már beszélni kell erről a dologról is – mindig a botrányok felhőjébe keveredve híresednek el. Vagy a mi még ennél is rosszabb... ej, a ki hallotta már, hogy Délamerikában mit jelent a hungara szó, a többit már tudja”.²⁶ Sőt, ez a szóhasználat a spanyol nyelvterületről tovább terjedt, és többek között a magyar köznyelv is átvette. Kostály Jenő a *Budapesti leánykereskedés titkai* című 1902-es könyvében egy egész fejezetet szánt az hungarák kérdésének, Kemény Julius pedig a magyar leánykereskedelemről német nyelven megjelentetett 1903-as munkájának már az Hungara címet adta.

1907-re mindez odáig jutott, hogy a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége iglói fiókjának kérésére Hegedüs Lóránt ügyvezető igazgató hozzájárult ahhoz, hogy feliratban szólítsák fel a kormányt az hungarák tengerentúli kereskedése elleni harc terén vállalt nemzetközi kötelezettségek betartására, majd ugyanebben az évben a Magyar Jogászegylet Büntetőjogi Bizottságának tanácskozásán dr. Balázs Gábor is szót emelt az hungarák kérdésében.²⁷

Ady Endre pedig egy ugyanebben az időben, Párizsból írt cikkében a jelenséget a következőképpen írta le: „Párizsban és a többi metropolisban a magyar dicsőségné új hírnökei jelentkeznek. A disztिंगvált Hungarák, a pompás temperamentumú kurtizánok az új hírnökök. Európa és Amerika nagyvárosai telve vannak már ezekkel a valóban kedves és tehetséges magyar nőkkel.”²⁸ De talán a kérdés fajsúlyát leginkább az támasztja alá,

²⁴ Trochon: Las rutas... 48.; Domínguez, Carlos María: *El bastardo: La vida de Roberto de las Carreras y su madre Clara*. Montevideo, 1997. 20. és *La „belle Époque” Montevideana*. Hn, 1981. 91.

²⁵ Barreto, Lima: *Recordações do escrivo Isaias Caminha*. São Paulo, 1976. 179. és Barreto, Lima: *Clara dos anjos*. Rio de Janeiro, 1948. 210.

²⁶ *Az Újság*, 1907. 01. 27.

²⁷ *A kivándorlás: A Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége által tartott országos ankét tárgyalásai*. Budapest, 1907. 416. és *A Magyar Jogászegylet Büntetőjogi Bizottságának tanácskozásai a Büntető-novella tárgyában*. Budapest, 1907. 304.

²⁸ *Budapesti Napló*, 1907. 03. 07.

hogy még a Révai Nagy Lexikona is fontosnak találta a szó értelmezését: „Hungara: nemzetközi jelzője a Magyarországból kikerült vagy kicsempészett prostituált nőknek”.²⁹

Talán a korábban felvázolt eseteknek köszönhetően az Osztrák-Magyar Monarchia korán felismerte a probléma súlyát. A rendőrség állandó egyeztetést folytatott a latin-amerikai követségekkel, melyek helyi osztrák-magyar egyesületekkel karöltve anyagilag is támogatták az őket felkereső, kicsábított és becsapott lányok hazautazását. Ugyanakkor 1869-től diplomáciai egyeztetést kezdett a többi európai állammal is a nemzetközi leánykereskedelem felszámolására. Majd a századfordulótól évente megrendezett nemzetközi kongresszusok eredményeként 1910. május 4-én tizenkét országgal, köztük a tengerentútra irányuló hajóforgalmat ellenőrző Németországgal, Olaszországgal, Spanyolországgal, Portugáliával, illetve a latin-amerikai országok közül Brazíliával egyezményt írt alá a nemzetközi leánykereskedelem visszaszorításának érdekében, melyet két évvel később Magyarországon az 1912. évi LXII. törvénycikkben szentesítettek.³⁰ Ebben az egyezményt aláíró országok kölcsönösen megegyeztek abban, hogy „...büntetni kell azt, a ki oly célból, hogy mások szenvedélyeit kielégítse, kiskorú asszonyt vagy leányt, bárha beleegyezésével is, kéjgelés céljára megkerít, magával visz vagy házi köréből eltávolít, még ha a bűncselekmény tényálladékanak egyes elemei különböző országok területén valósultak is meg”. Továbbá hozzáfűzték, hogy „azt is büntetni kell, a ki oly célból, hogy mások szenvedélyeit kielégítse, nagykorú asszonyt vagy leányt akár csellel, akár erőszakkal, fenyegetésnek, hatalommal való visszaélésnek vagy a kényszer bármely más eszközének segítségével kéjgelés céljára megkerít, magával visz vagy házi köréből eltávolít, még ha a bűncselekmény tényálladékanak egyes elemei különböző országok területén valósultak is meg”.³¹

Minderre egyre égetőbb szükség volt, hiszen a leánykereskedelem elfojtására tett lépések hatástalannak bizonyultak, hiába született számos rendelet, nem érték el a kellő hatást.³² Ráadásul a századfordulós tömeges kivándorlási mozgalom is hozzájárulhatott ahhoz, hogy az otthon maradt nők körében Thirring Gusztáv szavaival élve „...az elnépteledett falvakban a társasélet áldásait hiába keressük, a családi hely szentsége meg van fertőzötve, a hátrahagyott asszonyok körében az erkölcsstelenség ragályos nyavalya módjára harapózik el”.³³

Így történhetett meg az, hogy a latin-amerikai magyarság körében is beigazolódott a mondás, miszerint a prostitúció a legősibb szakma, ugyanis a formálódó magyar kolóniák egy részénél a legelső, majd egészen az 1940-es évekig egyik népes csoportját éppen az örömlányok adták. Már 1889-ben a következőképpen kesergett levelében a Mexikóban élő

²⁹ Révai Nagy Lexikona. X. kötet, Budapest, 1914. 379.

³⁰ MOL (Magyar Országos Levéltár) K26 1910/1605 és MOL K26 1910/1922

³¹ Magyar Törvénytár 1912. Budapest, 1913.

³² Többek között a 3390/1869, 7012/1869, 62.000/1902, 17.031/1903, 30.469/1905, 26.630/1906, 116.634/1906 és a 116.634/1906 számú rendeletek foglalkoztak a leánykereskedelemmel. Lásd: *Magyarországi rendeletek tára, 1869.* Pest, 1872. 812–816.; *Magyarországi rendeletek tára, 1869.* Pest, 1872. 820–821.; *Belügyi Közlöny, 1902/26.* 255.; *Magyarországi rendeletek tára, 1903.* Budapest, 1903. 76.; *Belügyi Közlöny, 1902/9.* 134.; *Magyarországi rendeletek tára, 1905.* Budapest, 1905. 268–269.; *Belügyi Közlöny, 1905/155.*; *Belügyi Közlöny, 1905/14.* 111.; *Belügyi Közlöny, 1906/19.* 207.; *Belügyi Közlöny, 1906/50.* 521.; *Magyarországi rendeletek tára, 1906.* II. kötet, Budapest, 1906. 2144–2145. és *Belügyi Közlöny, 1906/521.*

³³ Thirring Gusztáv: *A magyarországi kivándorlás és a külföldi magyarság.* Budapest, 1904. 7.

Sennor Vilmos: „Dél-Amerikában, főképen az argentinai köztársaságban szintén nem kevés számú magyarság van, legtöbb számban azonban, fájdalom, a szép nem. Szegény Magyarország! Meddig nem ér el ez a te kiviteli árucikked?”³⁴ Pontos számukat persze nehéz lenne megmondani. Követségi becslések szerint csak Buenos Aires bordélyaiban 400 magyar prostituált dolgozott a századforduló környékén, melyhez hozzáfűzték azt is, hogy Montevideo, Rio de Janeiro és Pernambuco nyilvánosházaiban hasonló arányban lehettek magyar lányok. Más források szerint pedig 1889 és 1901 között Buenos Airesben legálisan működő 6413 prostituált 36%-a, azaz 2308 érkezett Kelet-Európából, és az illegálisan Buenos Airesben tartózkodó társaikkal együtt számuk meghaladta a tízezret, melynek egy, a leánykereskedelemmel foglalkozó bizottság becslése szerint 75%-a volt orosz, lengyel vagy magyar nemzetiségű.³⁵

A Monarchia felbomlása után is komoly figyelmet szentelt Magyarország a leánykereskedelem elleni harcnak, hiszen az a tengerentúli hajóforgalom újraindulásával feléledt, és az 1922-ben Montevideóban megrendezett Második Dél-Amerikai Dermatológiai és Szifilisz Konferencián elhangzó egyik beszámoló szerint minden hajón tucatjával érkeztek a magyar lányok Buenos Airesbe.³⁶ Erről tanúskodik a Buenos Aires-i követség iratanyaga is, melyből kiderül, hogy a két világháború közti időszakban a Les 10 Marvells, Arbó, Armenys, The Contini és Webbs III. csoportokhoz hasonló magyar lányokból álló táncegyüttesek turnéztek a köztársaság területén.³⁷

Magyarország 1921. szeptember 30-án Genfben újabb nemzetközi egyezményt írt alá számos országgal, köztük Brazíliával, Chilével, Costa Ricával, Kolumbiával és Kubával, melyet a magyar törvényhozás az 1925. évi XIX. törvénycikkben szentesített. Ennek ellenére a kereskedelem tovább folyt, melyet jól mutat, hogy Rakovszky Iván belügyminiszter egyik 1925-ben, a 12 és 40 közötti életévben lévő nők külföldi államokba szóló útlevélkérelmének elbírálásáról hozott körrendeletében a következőképpen jellemez: „A Nemzetek Szövetsége útján arról értesültem, hogy azon nők közül, akik külföldi színházakban, mulatóhelyeken, mozgósínházakban stb. való alkalmaztatás céljából egyes külföldi államokba, főleg az S. H. S. királyságba, Romániába, Bulgáriába, Törökországba, Oroszországba³⁸, általában keletre és Dél-Amerikába kiutaznak, ott igen sokan erkölcstelen életmódot kezdenek, és lassankint az, hogy az alkalmaztatást biztosító szerződések legtöbbször csak színlegesek, és így az illető nők külföldre való megérkezésük után ott megfelelő elhelyezkedés és kereset hiányában szinte kénytelenek a prostitúció szolgálatába állani.”³⁹ Rakovszky mindezt elkerülendő úgy rendelkezett, „...hogy a Délamerikába útlevélért folyamodó 12–40 életévben levő nők útlevéliratainak az 1922. évi 76.501. B. M. számú körrendelet értelmében hozzám való felterjesztése alkalmával, az eddig megkívánt

³⁴ *Vasárnapi Újság*, 1889/46. 750.

³⁵ Kemény, Julius: „Hungara”... 329. és Guy: *El sexo...* 6–13.

³⁶ *Segundo Congreso sudamericano de dermatología y sifilografía celebrado en Montevideo del 9 al 16 de octubre de 1921*. Montevideo, 1922. 181. és 184.

³⁷ MOL K86 107.

³⁸ A magyar köznyelvben a Pásztor Árpád 1915-ös *Vengerkák* című regénye nyomán ez utóbbi kifejezés is elterjedt. Lásd: Pásztor Árpád: *Vengerkák*. Budapest, 1915.

³⁹ *Magyarországi rendeletek tára*. 1925. Budapest, 1926. 300.

iratokon kívül, az illetékes külképviseleti hatóságok által kiállított és fennemlített bizonyítványokat is csatoltassa be.”⁴⁰

Érdemes pár szót szólni végül a magyar örömlányok latin-amerikai magyar kolóniáihoz fűződő viszonyáról is. A húszas és harmincas évek latin-amerikai magyar sajtója a büszkeségre okot semmiképpen sem adó magyar prostituáltokról tudomást sem vett, pedig ahogy ezt Vér Andor írta 1942-ben: „...sok a magyar táncosnő Buenos Airesben s nagyon könnyű megismerni őket, mert csaknem valamennyien hiperoxiddal szőkített haját és ezüst-rókat viselnek. A hajszín néha eredeti, a róka pedig kék, de ezek olyan kivételek, amelyek csak erősítik a szabályt. Az éjszakai mulatókban nagyon népszerűek a magyar lányok, akik általában »húngara« néven ismeretesek. Vannak mulatók, amelyek hangosak a magyar szótól és a magyar muzsikától, sőt olyan mulató is akad, amelyet – a hirdetések szerint »magyar szellemben« vezetnek... A táncosnők épp úgy beletartoznak a délamerikai magyar kolóniába – elsősorban a Buenos Airesibe – mint akár a cipészek, szabók, vagy az asztalosok. Aztán meg sok, állítólag több száz magyar táncosnő él itt, vagyis aligha van még egy iparág, amely annyi magyart foglalkoztatna, mint amennyi táncosnő dolgozik a szórakoztató iparban. Az is bizonyos, hogy argentinai külkereskedelmi mérlegünk az utolsó másfél évtizedben sokkal kedvezőbbben alakult volna, ha a táncosnő-export helyett inkább a készárúk és a nyerstermékek kivitelére helyeztünk volna súlyt. Bocsnatot kérek az »export« kifejezésért, de a táncosnők esetében ez a kifejezés nagyon találó. Őket valóban exportáltuk, illetve megrendelésre szállítottuk ki – ab Budapest.”⁴¹

Feltételezhetően Vér Andorhoz hasonlóan a többségében szegény sorú munkásokból álló magyar kolónia tagjai is elfogadták azt a tényt, hogy az általában táncoslányként érkezett honfitársak ugyanolyan áldozataivá váltak a szebb jövőt ígérő kivándorlási ügynököknek, mint közülük sokan mások is. Ez derül ki egy következő korabeli magyar versből is:

A táncosnő⁴²

*Hajnalig ropja mindennap a táncot,
Azután alszik tompán, csendesen
Este meg frissen és platinaszőkén
Libeg végig a Corrientesen.*

*A gyűrűjéből briliáns szikrázik,
Aranya pedig tizennyolc karát
(van egy szép álma: egyszer majd az oltár
elé viszi a bőkezű barát).*

*Élete bizony viharos egy kisé,
de illetni rossz szóval nem merem,
mert jó kislány ő: dollárt küld havonta
a mamájának túl a tengeren...*

⁴⁰ Uo.

⁴¹ Miklós Elemér – Vér Andor: *Magyarok Délamerikában*. Buenos Aires, 1942. 122–123.

⁴² Uo. 98.